

Til hvilken pris?

Det er egentlig det eneste spørsmålet.

For dette handler ikke om å være for eller mot oljefondet. Oljefondet er en suksesshistorie. Det har blitt forvaltet klokt. Det har gitt oss trygghet og muligheter få andre land har.

Vi står ikke her for å svekke oljefondet. Vi står her fordi verdens største suverene fond også må tåle kravene som følger med makten det har.

For penger er aldri nøytrale. Penger gir legitimitet. Penger gir kraft. Penger holder strukturer i live.

Når norske penger bidrar til ulovlig okkupasjon, alvorlig naturødeleggelse, våpen, krigsforbrytelser eller grove menneskerettighetsbrudd, holder det ikke å si at fondet går godt.

Da må vi spørre: Godt for hvem?

Oljefondet virker i verden. Det er det lett å glemme når vi snakker om prosenter, indekser og avkastning. Men pengene våre går inn i konkrete selskaper, med konkrete produkter, konkrete kunder og konkrete konsekvenser.

Når verdens største statlige fond investerer, flytter det ikke bare penger. Det flytter makt. Det er med på å avgjøre hvilke selskaper som får vokse, hvilke systemer som får fortsette, og hvilke overgrep som kan pakkes inn i helt vanlige finansielle ord.

Portefølje.

Referanseindeks.

Risikospredning.

Avkastning.

Altfor ofte gjentar kommentatorer og politikere dette språket som om ordene i seg selv er argumenter.

Men en portefølje er bare en samling selskaper. En indeks er bare et valgt sammenligningsgrunnlag. Risikospredning betyr ikke at norske penger må spres inn i alt. Og avkastning er ikke et ord som opphever ansvar.

I offentligheten kan dette språket gjøre noe farlig. Det kan få vanlige folk til å tro at de ikke forstår nok til å mene noe.

Men folk forstår dette *helt fint*. De forstår at vi eier selskaper. De forstår at selskaper kan bidra til overgrep. Og de forstår at når det skjer, må vi trekke grensen.

Norge skal ikke inn i selskaper som produserer våpen eller sentrale komponenter som ved normal bruk bryter med grunnleggende humanitære prinsipper.

Og – det er forskjell på å kjøpe forsvarsmateriell som kan brukes i tråd med folkeretten, og å investere i våpen som truer sivile, byer og fremtidige generasjoner.

Bak ordene og pengene finnes barn som får armer og bein revet av. Foreldre som leter etter barna sine i ruinene. Mennesker som ligger knust under betong. Familier som lever under krig og okkupasjon, uten frihet, uten rettsvern og uten noe sted å flykte.

I oljefondet finnes det selskaper som leverer teknologi, tjenester og infrastruktur som gjør dette mulig. Det finnes også selskaper som ødelegger regnskog, elver og leveområder, mens skaden omtales som risiko og eierskapsdialog.

Da holder det ikke å si at vi bare eier litt. At vi bare følger markedet. At verden er komplisert. Ja, verden er komplisert. Selskaper har datterselskaper. Leverandørkjeder krysser grenser. Eierskap går gjennom fond, indekser og globale markeder.

Men kompleksitet er ikke et argument mot ansvar. Det er et argument for tydeligere grenser. For hvis ansvaret forsvinner hver gang noe blir komplisert, har vi i praksis laget en oppskrift på ansvarsfrihet.

Da peker selskapet på leverandøren. Investoren peker på indeksen. Forvalteren peker på mandatet. Politikerer peker på forvalteren.

Til slutt står menneskene som rammes, alene, mens alle andre har gode forklaringer.

Når vi investerer gjennom verdens største fond, må vi vite hva vi eier, hva selskapene bidrar til, og hvor grensen går.

Hvis Norge mener at ulovlig okkupasjon og krigsforbrytelser er galt, må det også få konsekvenser for norske penger.

Det er ikke kontroversielt. Det er ansvarlig.

Og så skal vi huske vår egen historie. Norge vet noe om okkupasjon. Okkupasjon er kontroll over menneskers liv. Det er frykt, brente gårder, henrettelser, tortur og familier som ikke kan leve fritt i sitt eget land.

Når vi ser tilbake på vår egen historie med krig, spør vi ikke om eierstrukturene var kompliserte, eller om porteføljen var bred.

Vi spør: Hvordan kunne de?

Det spørsmålet bør vi tåle å stille oss selv også. Ikke om 80 år. Nå.

Dette handler ikke om å politisere oljefondet. Det handler om å ta de etiske retningslinjene på alvor.

Og folk flest forstår dette.

En undersøkelse fra Respons Analyse viser at 73 prosent av nordmenn heller vil at oljefondet tjener litt mindre, dersom det bidrar til å unngå menneskerettsbrudd.

Det tallet er viktig. Dette er ikke en liten gruppe aktivister. Dette er Redd Barna, Amnesty International, Fagforbundet, Kirkens Nødhjelp, Norsk Folkehjelp, Fremtiden i våre hender, mange andre organisasjoner og flertallet i Norge.

Vi må slutte å late som om etikk og god forvaltning står i motsetning til hverandre. Etikk er ikke det motsatte av god forvaltning. Etikk er en del av god forvaltning.

Langsiktighet handler ikke bare om å spre risiko i markedet. Det handler også om å forstå politisk risiko, juridisk risiko, omdømmerisiko og moralsk risiko.

Andre forvaltere klarer å utelukke flere selskaper og fortsatt drive bred, moderne og konkurransedyktig kapitalforvaltning. Norge kan ikke gjemme seg bak at dette er umulig.

Til politikerne vil jeg si:

Dette er ikke et krav om at dere skal finne opp nye verdier. Det er et krav om at dere skal følge de verdiene Norge allerede bygger sin utenrikspolitikk, sitt demokrati og sin selvforståelse på. Først *da* er det et fond for fremtidige generasjoner.

Vi kan ikke be verden respektere folkeretten, og samtidig investere som om folkeretten er valgfri.

Vi kan ikke si at okkupasjon er ulovlig, men behandle selskaper som tjener på okkupasjon som vanlige investeringsobjekter.

Vi kan ikke kreve ansvar av andre stater og selskaper, og samtidig opptre som om våre egne investeringer står utenfor.

Og vi kan ikke bruke kompleksitet som forklaring når det vi egentlig snakker om er **medvirkning**.

Vi er et av verdens rikeste land. Likevel diskuterer vi hvor mye etikken kan tøyes for mer avkastning.

Det er et fattig svar fra et rikt land.

Oljefondet må trekke grensen. Det er vårt oljefond og vårt ansvar.